

**O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QAYTA TIKLANADIGAN
ENERGIYANI JORIY ETISHDA MOSLASHUVCHAN VA YASHIL
MENEJMENT YONDASHUVLARINING STRATEGIK AHAMIYATI**

Bexzod Umarov Batirovich

Qarshi davlat universiteti Mustaqil tadqiqotchisi

bekhzod.umarov@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O'zbekiston korxonalarida moslashuvchan va yashil menejment tizimlari orqali qayta tiklanadigan energiyani keng joriy etish uchun strategik yo'nalishlar va Qayta tiklanadigan energiya uchun imtiyozli kreditlar va subsidiyalar joriy qilish orqali aholini mazkur energiya manbalarida keng foydalanishga o'tishni ta'minlash imkoni mavjud. buning uchun davlat va xususiy sektor hamkorligini oshirish imkoniyatlari yoritilgan.*

Kalit so'zlari. *Qayta tiklanuvchi energiya, korxonalarida moslashuvchan va yashil menejment tizimlari, Energetikani rivojlantirish strategiyasi, Mamlakat korxonalari, moliyaviy imkoniyatlarni kengaytirish*

Kirish. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ahamiyati XX asrning oxirlariga kelib jahondagi energiya inqirozi paytida keskin ortdi. O'sha davrdan boshlab neft va gazga bo'lgan talab o'sgani sababli, energiya manbalari tanqisligi kuzatildi. Shundan so'ng, mamlakatlar alternativ energiya manbalarini izlashga kirishdi. Yigirma birinchi asrga kelib sanoat korxonalarini energiya bilan ta'minlanganlik darajasini oshirish haqidagi tasavvurlar jiddiy o'zgardi. Energetikani rivojlantirish strategiyasida ustuvor yo'nalishlarini belgilashda tamoyillarni qayta ko'rib chiqilmoqda. Mamlakat sanoat ishlab chiqarishni xavfsiz, energiya bo'yicha mustaqil va barqaror rivojlanish tamoyillariga mos bo'lishi talab etilmoqda. Biroq mamlakatdagi ko'plab korxonalar qayta tiklanmaydigan energiya resurslardan keng foydalanganligi sababli, energiya inqirozlarining asosiy sabablaridan biri bo'lib, ularning faoliyati modernizatsiyaga muhtoj bo'lmoqda.

2024-yilning yanvar oyida Mamlakat korxonalari tomonidan 1194,7 mlrd. so'mlik sanoat mahsulotlari ishlab chiqarilgan bo'lib, 2023-yilning yanvar oyiga nisbatan sanoat ishlab chiqarishining hajmi 100,7 % ni tashkil etdi. Bugungi kunda Mamlakatda 4087 ta sanoat korxonasi faoliyat ko'rsatayotgan bo'lib, shundan 4046 tasi kichik biznes subyektlaridir. Yangi tashkil qilingan korxonalar soni 1439 ta va 1437 tasi kichik biznes hissasiga to'g'ri keladi.

Asosiy qism.

Tadqiqot natijalari qayta tiklanadigan energiyaga o'tish jarayonida davlat siyosatini shakllantirish, moliyaviy rag'batlar joriy etish va jamoatchilik

xabardorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

1. Strategiyaning maqsadi va vazifalari

Maqsad: Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish orqali energiya resurslariga bo'lgan ehtiyojni qoplash va iqtisodiy rivojlanishni barqarorlashtirish.

Vazifalar:

- qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalarini joriy etish;
- energiya samaradorligini oshirish;
- iqlim o'zgarishining salbiy ta'sirini kamaytirish;
- aholining energiya bilan ta'minlanganlik darajasini oshirish.

2. Strategiya yo'nalishlari

2.1. Qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalarini rivojlantirish

- quyosh panellarini ishlab chiqarishni kengaytirish, turli hududlarda quyosh elektr stansiyalarini qurish.
- shamol tezligi yuqori bo'lgan hududlarda shamol elektr stansiyalarini joylashtirish.
- qishloq xo'jalik chiqindilaridan biogaz olish uchun zavodlar qurish.
- kichik daryolar va suv omborlaridan foydalanib, mikro va kichik gidroelektr stansiyalarni rivojlantirish.

2.2. Investitsiya va moliyalashtirish

- energiya samaradorligi dasturlarini moliyalashtirish uchun davlat byudjetidan mablag' ajratish.
- jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va BMTning "Barqaror rivojlanish" dasturlari orqali grant va kreditlarni jalb qilish.
- investitsion muhitni yaxshilash va qayta tiklanuvchi energiya sohasiga xususiy sektorni jalb qilish.
- atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan loyihalar uchun maxsus moliyaviy vositalar chiqarish. "Yashil obligatsiyalar" joriy etish maqsadga muvofiq.

2.3. Raqamli texnologiyalarni joriy qilish

- smart tarmoqlar (Smart Grids) orqali elektr energiyasini samarali taqsimlash.
- raqamli texnologiyalari yordamida qayta tiklanuvchi energiya tizimlarini real vaqtda boshqarish.

2.4. Kadrlar tayyorlash va ilmiy-tadqiqotlar

- maxsus ta'lim dasturlari: ta'lim muassasalarida qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalari bo'yicha yo'nalishlar ochish.
- ilmiy-tadqiqot markazlari: Yangi innovatsion texnologiyalarni tadqiq qilish uchun laboratoriyalar tashkil etish.
- malakali kadrlar tayyorlash: Xalqaro tajriba almashinuv dasturlarini joriy etish.

3. Amalga oshirish mexanizmlari

3.1. huquqiy asos yaratish

- qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalarini rivojlantirish uchun qonunchilik bazasini takomillashtirish.

- soliq imtiyozlari va subsidiya tizimlarini joriy etish.

3.2. Mahalliy sharoitga moslashuv

- har bir hududning tabiiy sharoitlarini tahlil qilish va mos texnologiyalarni tanlash.

- resurslardan mahalliy ehtiyojlarga mos holda foydalanish strategiyalarini ishlab chiqish.

3.3. Ta'lim va kadrlar tayyorlash

- energiya samaradorligi va qayta tiklanuvchi energiya bo'yicha maxsus kurslar tashkil qilish.

- mahalliy va xalqaro ekspertlar bilan hamkorlikni kuchaytirish.

4. Kutilayotgan natijalar

-qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ulushi umumiy energiya iste'molida sezilarli darajada oshadi.

- iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlari kamayadi.

- energiya importiga bog'liqlik pasayib, mamlakatning energetik mustaqilligi ta'minlanadi.

- yangi ish o'rinlari yaratiladi, jumladan, texnologik xizmat ko'rsatish sohalarida.

- aholi va korxonalar uchun energiya xarajatlari kamayadi.

5. Monitoring va baholash

- loyihaning har bir bosqichi bo'yicha monitoring tizimi yaratiladi.

- hisobotlar asosida dastur samaradorligi tahlil qilinadi.

- muammo va kamchiliklarni o'z vaqtida bartaraf etish uchun muvofiqlashtirish mexanizmi joriy etiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak mamlakat sanoat hududlarning infratuzilmasida korxonalardan chiqayotgan asosan chiqindi suvini tozalash, qayta ishlangan suvni qayta ishlash inshootlari, markaziy isitish inshootlari va qattiq chiqindilarni yig'ish, resurslardan foydalanish, davolash va utilizatsiya qilish inshootlarini joylashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Birinchidan sanoat infratuzilmalarni samaradorlik va past uglerodli yangilash, ikkinchidan esa resurs va energiya foydalanish samaradorligini oshirish uchun ekologik resurs tejamkor texnologiyani joriy qilish muhimdir.

Mamlakatda sanoat tarmoqlarini yashil rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun bir qator siyosat va tajriba loyihalari amalga oshirilgan bo'lib, ular resurslar iste'moli, ifloslanish va energiya tejamkorlikka erishishga qaratilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2013-yil 1-martdagi PF- 4512-son "Muqobil energiya manbalarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida" Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 04.10.2019-yildagi PQ-4477- son "2019 — 2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori. <https://lex.uz/docs/4539502>.
3. Crippa, M. Fossil CO2 and GHG Emissions of all World Countries: 2020 Report (Publications Office of the European Union, 2020).
4. Хакимова Ш. С. Ўзбекистонда муқобил энергия манбаларини ривожлантиришга оид илмий тадқиқот ишларга доир //Zamonaviy dunyoda ilmfan va texnologiya. – 2022. – Т. 1. – №. 7. – С. 24-27.
5. Walker, G., & Devine-Wright, P. (2008). Community renewable energy: What should it mean? Energy Policy, 36(2), 497-500. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2007.10.019>